

12 квітня 2017 року відійшов у вічність відомий вчений-гігієніст і токсиколог, прекрасний педагог, доктор медичних наук, професор Борис Михайлович Штабський.

Борис Михайлович народився 24 червня 1929 р. у м. Вінниці у родині службовців. 1956 року закінчив лікувальний факультет Львівського державного медичного інституту. Свій професійний науковий і викладацький шлях, шлях пошуку і перемог вченого і педагога розпочав після закінчення інституту на кафедрі загальної гігієни своєї Alma Mater. Наполегливість у праці, любов до науки, яка стала його життям, швидко дали свої результати. Перші наукові праці Борис Михайлович

ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА ШТАБСЬКОГО Б.М.

опублікував вже за рік роботи на кафедрі. Вони стосувалися гігієни дітей і підлітків, зокрема гігієнічної оцінки розкладу уроків, дослідження причин виникнення дерматитів хімічної етіології та профілактики їх у шахтарів Львівсько-Волинського вугільного басейну. 1965 року Б.М. Штабський захистив кандидатську дисертацію "Окись углерода как клеточный яд", присвячену токсикології оксиду вуглецю та вивченню його впливу на протоплазму клітини ізольованих органів і організм загалом і 1968 року отримав звання доцента. 1975 року захистив докторську дисертацію "Методические основы изучения кумуляции в токсиколого-гигиенических исследованиях". 1977 року перейшов на кафедру гігієни харчування з курсом гігієни дітей та підлітків, де вже як професор працював протягом 1979-1981 років, а з 1981 р. став завідувачем. На цій кафедрі з 1991 р. започаткував викладання профілактичної токсикології для студентів, що пізніше стало основою утворення кафедри гігієни та профілактичної токсикології, яку й очолював до 2000 р., а потім до 2008 р. продовжував працювати на посаді професора кафедри. Протягом 1977-1991 років керував лабораторією науково-дослідного сектору кафедр нормальної фізіології та гігієни харчування.

Основні напрямки наукових досліджень у гігієні та профілактичній токсикології професора Б.М. Штабського – опрацювання концепцій кумуляції ксенобіотиків, їхньої комбінованої дії і системного регламентування за звичайних та екстремальних умов, фундаментальних методологічних проблем вивчення токсичності і небезпечності шкідливих хімічних речовин та гігієнічного нормування їх в об'єктах довкілля і харчових продуктах.

Вчення про кумуляцію ксеобіотиків на сучасному етапі значною мірою визначається науковими дослідженнями і працями професора

Штабського Б.М. Загальне визнання отримали методологія наукових досліджень кумуляції, кваліметрична програма і сукупність критеріїв оцінки кумулятивних властивостей речовин на усіх рівнях інтоксикації. У своїх наукових працях він розглядав кумуляцію як загальну теорію розвитку токсичного (адаптаційно-кумулятивного) процесу, розвинув принципово нові уявлення суті кумулятивної дії, молекулярні механізми і кінетичні характеристики первинного кумулятивного ефекту, виділив матеріальний, функціональний, змішаний типи кумуляцій. Загальноновизнано розроблені ним оригінальні концепції і методичні підходи до вирішення багаторівневого нормативного захисту гігієнічного забезпечення у повітрі робочої зони за показниками працездатності на основі дозових залежностей для ліквідаторів хімічних катастроф, вивчення і регламентації хімічних речовин шкірно-резорбтивної дії у воді водойм, вивчення стабільності і трансформації хімічних сполук у воді водойм при гігієнічному нормуванні їх, експериментального аналізу і гігієнічної оцінки багатofакторної хімічної дії, системного регламентування ксенобіотиків у різних середовищах за звичайних та екстремальних умов.

Професор Штабський Б.М. запропонував методологію діагностики передпатологічних станів у токсикологічному експерименті на основі залежностей нового типу «доза – час – статус», розробив методику визначення середньосмертельної дози (концентрації), метод імовірнісної оцінки ефективних, мінімально ефективних і максимально неефективних доз на основі залежності «доза – ефект». Йому належить розвиток нового напрямку наукових досліджень з аліментарної токсикології та хімічної безпеки людини, розроблення програми поєданого епідеміологічного аналізу трансаліментарного хімічного

навантаження та еколого-гігієнічної оцінки харчування дітей, опрацювання принципів хімічної безпеки харчування та оцінки ризику хімічної екопатології. Запропонована і опрацьована Борисом Михайловичем методична схема гігієнічного нормування ксенобіотиків у харчових продуктах увійшла до підручників з гігієни харчування. На основі розроблених методичних підходів були обґрунтовані допустимі добові дози для свинцю, кадмію, ртуті, миш'яку, що надходять з добовим раціоном харчування. Він започаткував новий науково-практичний токсиколого-фізіологічний напрям, коли профілактична токсикологія вже розширює свої межі від традиційних експериментальних досліджень до прикладної фізіології для створення нових загально-медичних передумов превентивно-діагностичної й адаптаційно-профілактичної орієнтації практичної діяльності лікаря.

Наукові ідеї професора Штабського Б.М. знайшли розвиток у роботах учнів. За його керівництва захищено 4 кандидатські та 3 докторські дисертації. Розроблені методичні і методологічні рішення та практичні рекомендації офіційно визнані на державному та міжнародному рівнях. Науковий доробок Бориса Михайловича становить понад 400 наукових праць, у т.ч. 8 монографій, 6 підручників і довідників, низка офіційно затверджених методичних рекомендацій, понад 50 розроблених гігієнічних нормативів ксенобіотиків, авторські свідчення. Поміж монографій – «Токсикометрия химических веществ, загрязняющих окружающую среду» (М., 1986), «Химические загрязнители воздушной среды и работоспособность человека» (1985), «Ксенобіотики, гомеостаз і хімічна безпека людини» (Львів, 1999), «Профилактическая токсикология и прикладная физиология: общность проблем и пути решения» (Львів, 2003), «Нариси профілактичної медицини» (Львів, 2008). Його наукові праці друкувалися у журналах та збірках праць міжнародних конференцій Великобританії, США, Нідерландів, Польщі, Ізраїлю, Росії.

Борис Михайлович Штабський був висококваліфікованим педагогом, досвідченим методистом. Його практичні заняття і лекції були взірцем для усіх викладачів, надовго запам'яталися його змістовні, цікаві та емоційні лекції. Він приділяв значну увагу вдосконаленню навчально-методичної роботи на кафедрі. За його ініціативою розроблено навчальну програму і впроваджено викладання профілактичної токсикології для студентів. Борис Михайлович належить ідея викладання основ профілактичної медицини при підготовці лікаря загальної практики, який повинен бути професійно підготовленим передусім як

лікар-профілактик. Профілактичну медицину він бачив як систему медико-біологічних, медико-психологічних і медико-екологічних знань і способів, що дають змогу підтримувати і зміцнювати індивідуальне і популяційне здоров'я практично здорової частини населення на основі донозологічної діагностики та фізіологічно адекватної корекції стану здоров'я людини у контрольованому середовищі. За його керівництва на кафедрі розпочато післядипломне навчання інтернів та проведення курсів підвищення кваліфікації лікарів-гігієністів. У ЛНМУ імені Данила Галицького Штабський Б.М. очолював профільну методичну комісію "Профілактична медицина". Він – автор низки посібників і науково-методичних робіт для студентів і лікарів, співавтор двох видань підручника "Гігієна харчування з основами нутриціології" (1999, 2007).

Протягом багатьох років професор Штабський Б.М. був членом секції "Гігієна води і санітарна охорона водойм", секції з обґрунтування ГДК пестицидів у повітрі робочої зони, проблемних комісій "Наукові основи гігієни навколишнього середовища", "Наукові основи гігієни харчування", експертом Постійної комісії з питань державних випробувань і державної регламентації пестицидів та агрохімікатів, двох комісій Комітету з питань гігієнічного нормування МОЗ України, членом правління Українських наукових товариств гігієністів і токсикологів, головою правління Львівського обласного наукового товариства токсикологів, членом редакційних рад журналів "Вопросы питания", "Современные проблемы токсикологии". Він першим отримав премію імені Ю.С. Кагана Українського наукового товариства токсикологів. Його було нагороджено медаллю "За перемогу над Німеччиною", ювілейними медалями та почесними грамотами.

Штабський Б.М. був талановитим вченим і педагогом, надзвичайно багатогранною особистістю, всебічно обдарованим й ерудованим, обізнаним у філософії, музиці, художній класичній і сучасній літературі. Борис Михайлович заслужив шану і повагу поміж колег, співробітників, лікарів-гігієністів і студентів своєю надзвичайною працьовитістю, інтелігентністю, чуйністю, доброзичливістю, щирістю, готовністю у будь-яку хвилину допомогти і підтримати порадою.

Світлу пам'ять про видатного вченого, педагога, Вчителя, Людину щедрої і благородної душі, людяності, доброти і високої порядності, про його добрі справи назавжди зберуть у своїх серцях учні, колеги, послідовники й усі, хто знав його.

Друзі, учні, колеги